

Reproduktionsfysiologi er grundlaget for en god reproduktion

Reproduktion er krumtappen i besætningsdynamikken i alle besætninger, store som små. Derfor bringer vi nu en artikelserie om emnet, hvor vi vil belyse, hvordan reproduktion kan fungere nemt og uproblematisk. Vi lægger ud med at sætte fokus på reproduktionsfysiologi.

af Viking kvægfagdyrlæge Line Fruergaard-Roed, Viking Danmark

Fysiologien bag en god reproduktion hos hundyrene er et sammenspil mellem de hormoner, der frigives fra hjernen, og de reaktioner, de fremkalder i reproduktionsorganerne; æggestok og bøn. Koens cyklus er delt op i forskellige faser; forbrunst, brunst, efterbrunst og hvilefasen. De forskellige faser har forskellige kendetegn, som kan observeres på dyret. Hos nogle dyr er tegnene meget tydelige, og hos andre skal man se rigtig godt efter for at opdage de små ændringer, der kan afsløre, hvor dyret er i sin cyklus.

Forbrunst

Forbrunsten ligger i dagene inden den reelle brunst og er af ca. et par dages varighed. Her vil dyret vise øget aktivitet i form af opspring på andre dyr - de rider på hinanden. Det kan både være opspring på forpart og bagpart af andre dyr i flokken. Hvis dyret har mulighed for det, finder den en eller flere legekammerater som er på samme stadie i cyklus, som den kan være aktiv sammen med. Dyret vil aldrig selv stå for opspring af andre dyr. Der kan komme slim fra hunddyrets skede i forbrunsten. Slimen vil have en sej konsistens og være uklart.

Brunst

I brunsten vil hunddyret vise et højt aktivitetsniveau og måske ligefrem svede og dampe. Hun vil være nysgerrig og villig til at stå stille, når andre dyr springer op på bagpart eller forpart af hende. Hos mange brunstige dyr vil man kunne se helt glasklart, trådtrækkende slim komme ud af skeden. Det optimale tidspunkt for inseminering er ti timer efter den stående brunst starter, altså det tidspunkt, hvor koen står stille, når andre dyr vil springe på hende. Brunsten kan være af meget forskellig varighed, men er oftest fra 1-2 dage. Den afsluttes med ægløsning fra æggestokken, og ægget bevæger sig ned gennem æggelederen. Sæden, der insemineres med, har en god holdbarhed og er frugtbar i mange timer i koens livmoder/bøn. Det er selvsagt en stor fordel, da vi sjældent kan være 100 % præcise i timingen af insemineringstidspunktet. Inseminatoren kan ved undersøgelse af bønen og æggestokkene sige, hvor dyret er i sin brunstcyklus, og om man har ramt plet med sin brunstobservation.

Efterbrunst

I efterbrunsten aftager aktiviteten, og hos ca. 60 % af dyrene kan man observere blodigt slim komme fra skeden. Ser man blodigt slim, er tidspunktet for inseminering forpasset. Blodet kommer fra bønæggen og er en del af en forberedelsesproces, som gør bønen klar til at modtage det lille embryo.

Hvileperiode

I hvileperioden efter brunsten kan drægtigheden etableres, hvis dyret er blevet insemineret eller bedækket. Hvis timingen er korrekt, vil 90 % af insemineringerne blive til en drægtighed. Desværre går mange af drægtighederne til grunde, inden dyret kan drægtighedsundersøges. Det kan der være forskellige grunde til; energimangel, dårlig kvalitet af ægget, milde bønbetændelser, udviklingsfejl i embryoet osv. Det betyder i praksis, at vi ofte må tage til takke med, at halvdelen af insemineringerne giver en drægtighed. Hvis embryoet går til grunde de første par uger efter befrugtningen, vil koen komme i brunst

igen i hendes normale brunstinterval, som kan være fra 19 til 23 dage. På den måde vil vi aldrig kunne vide, om der faktisk har været en drægtighed til stede.

Inseminøren kan mærke en drægtighed, når embryo er 35-42 dage gammel og fremefter. Har du et problemdyr, der ikke kommer i brunst som planlagt, kan inseminøren eller dyrlægen også hjælpe dig med at finde ud af, om der ligger en sygdom bag, eller dyret "bare" er svært at observere brunst på. Der er altså hjælp at hente, hvis du synes, at reproduktionen er en stor udfordring i din besætning.